

WWW.FILOZOFICZNE.PL

STUDIUM PRZYPADKU

Zastosowanie koncepcji etycznych (np. utylitaryzmu, deontologii, etyki cnót) do rozwiązywania dylematów etycznych w biznesie

Prof. ucz. dr hab. Dominika Dzwonkowska

Etyka biznesu w obecnej formie zrodziła się w latach 70. i 80. dwudziestego wieku jako odpowiedź na wyzwania moralne, jakie pojawiają się w tej dyscyplinie. Niemniej wymiar etyczny tej sfery działalności człowieka był dostrzegany przynajmniej od czasów Kodeksu Hammurabiego (1750 p.n.e.).¹ Jednym z obszarów, który w pewnym zakresie odnosi się do wyzwań moralnych w biznesie jest tzw. społeczna odpowiedzialność biznesu. „Społeczna odpowiedzialność biznesu (ang. *Corporate Social Responsibility* – CSR) to strategia zarządzania, zgodnie z którą przedsiębiorstwa w swoich działaniach dobrowolnie uwzględniają interesy społeczne, aspekty środowiskowe, czy relacje z różnymi grupami interesariuszy, w szczególności z pracownikami. Bycie społecznie odpowiedzialnym oznacza inwestowanie w zasoby ludzkie, w ochronę środowiska, relacje z otoczeniem firmy i informowanie o tych działaniach, co przyczynia się do wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstwa i kształtowania warunków dla zrównoważonego rozwoju społecznego i ekonomicznego.”²

Poziom wdrażania i realizacji celów z zakresu CSR pokazuje jak bardzo dana organizacja jest zaangażowana we wspieranie ochrony środowiska oraz społeczeństwa. Firmy chętnie realizują działania z tego zakresu, a przede wszystkim bardzo chętnie piszą i chwalać się swoimi społecznymi i zielonymi osiągnięciami. Niemniej CSR ma swoją „ciemną” stronę. Otóż często działania csr-owe stają się elementem budowania wizerunku, który nie oddaje charakteru działań całej firmy. Co więcej wiele firm podejmuje działania, których oddziaływanie nie równoważy negatywnego wpływu firmy na środowisko. Także nagrody przyznawane za działania w obszarze CSR mogą być mylący.

POPULARYZACJA FILOZOFII I JEJ ZNACZENIA DLA SPOŁECZEŃSTWA.
PROGRAM MINISTERSTWA EDUKACJI I NAUKI -
SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ NAUKI.

¹ J. Moriarty, Business Ethics, w: w: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, red. E. N. Zalta, <https://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

² <https://www.parp.gov.pl/csr>

WWW.FILOZOFICZNE.PL

STUDIUM PRZYPADKU

Kontrowersyjnym przykładem może tu być firma Enron. Enron był jedną z największych na świecie firm zajmujących się produkcją gazu, ropy i energii elektrycznej w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Firma Enron jest przykładem organizacji, którą uważano za bardzo innowacyjną ze względu na spektakularny sukces, jako odniosła. Początek firmy sięga 1985 roku³, kiedy to połączono, dwie firmy zajmujące się przesyłem gazu ziemnego, Houston Natural Gas Corporation oraz InterNorth, Inc. Nazwa nowo powstałej firmy w 1986 roku została zmieniona na Enron (wcześniejsza nazwa to: HNG InterNorth). „Po przyjęciu przez Kongres Stanów Zjednoczonych serii ustaw deregulujących sprzedaż gazu ziemnego na początku lat 90-tych, firma straciła wyłączone prawo do obsługi swoich rurociągów. Z pomocą Jeffrey'a Skillinga, który początkowo był konsultantem, a później został dyrektorem operacyjnym firmy, Enron przekształcił się w firmę handlującą kontraktami pochodnymi na energię, działając jako pośrednik między producentami gazu ziemnego a ich klientami.”⁴ Dzięki temu rozwiązaniu klienci nie byli narażeni na ryzyko związane z wahaniami cen energii.

Korzystne ceny dla odbiorców energii sprawiły, że wkrótce firma zdominowała rynek i zaczęła generować ogromne zyski. W tym czasie organizacja też intensywnie się rozwijała i angażowała w wiele programów społecznych oraz ekologicznych. Co więcej spółka „cieszyła się ogromnym zaufaniem swoich pracowników, którzy spośród rozmaitych opcji jako lokatę dla swoich funduszy emerytalnych wybierali właśnie akcje Enronu.”⁵ Sukces firmy okazał się spektakularny, w ciągu kilkunastu lat z małej organizacji Enron przekształcił się w spółkę zajmującą 7 miejsce na liście „500 największych firm magazynu „Fortune”, a w 2000 roku jego obroty sięgnęły 100 mld dolarów.”⁶ Co więcej firma została przez magazyn „Fortune” uznana za najbardziej innowacyjną firmę amerykańską przez 6 kolejnych lat (1996-2001).

POPULARYZACJA FILOZOFII I JEJ ZNACZENIA DLA SPOŁECZEŃSTWA.
PROGRAM MINISTERSTWA EDUKACJI I NAUKI -
SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ NAUKI.

³ P. Bondarenko, *Enron scandal*, <https://www.britannica.com/event/Enron-scandal>

⁴ Tamże.

⁵ <https://www.aferyfinansowe.pl/afery-finansowe-na-swiecie/enron/>

⁶ Tamże.

Intensywny rozwój firmy został przerwany w 2001 roku, kiedy świat biznesu z zaskoczeniem przyjął fakt, że firma upadła ze względu na działanie określone jako „największy przypadek oszustwa korporacyjnego wszech czasów”⁷. Firma, jak się okazało od pięciu lat zawyżała zyski i zaniżała długi. Ponadto firma przez 4 lata nie uiszczała podatków, ale uzyskała zwrot z podatków w wysokości 382 milionów dolarów.⁸ Okazało się, że stan finansowy firmy jest ukrywany za pomocą sztuczek inżynierii finansowej. W efekcie inwestorzy, stracili 60 mld dolarów. Największym poszkodowanym byli jednak pracownicy firmy, którzy utracili pracę oraz fundusze emerytalne, ich wartość w czasie ujawnienia afery spadła o 99%. W skutek ujawnienia prawdy Enron stał się symbolem oszustwa finansowego.

Co istotne w czasach swojej świetności Enron był wzorem dla ruchu CSR⁹, dzięki podejmowaniu działań takich jak:

- zapewnienie nadzoru zarządu nad działaniami społecznymi/środowiskowymi;
- popieranie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;
- nawiązanie współpracy z WBCSD (*World Business Council on Sustainable Development*), IBLF (*International Business Leaders Forum*) oraz CI (*Conservation International*);
- reagowanie na uwagi interesariuszy¹⁰.

⁷ *Enron's Example of Corporate Social Responsibility*, <https://studycorgi.com/enrons-example-of-corporate-social-responsibility/>

⁸ <https://www.aferyfinansowe.pl/afery-finansowe-na-swiecie/enron/>

⁹ R. Murphy, *Enron, the CSR Poster Child*, <https://townhall.com/columnists/robertmurphy/2008/04/26/enron,-the-csr-poster-child-n1019107>

¹⁰ Należy podkreślić, że obecnie większość z tych punktów jest powszechną praktyką, ale po roku 2000 Enron wprowadzając te działania wyznaczał trendy.

WWW.FILOZOFICZNE.PL
STUDIUM PRZYPADKU

Nagrody przyznawane firmie i jej pozycja jako lidera innowacyjności oraz CSR zadały potężny cios koncepcjom etycznego rozwoju biznesu. Z jednej strony doprowadziło to do zmian w prawie i mocniejszych regulacji, ale z drugiej strony dało potężne oręż przeciwnikom CSR. Sytuacja ta pokazuje, jak firma może wykorzystać narzędzia społecznej odpowiedzialności biznesu do budowania pozytywnego wizerunku organizacji, nawet w sytuacji, gdy jej działania nie mają nic wspólnego z moralnością.

Pytania

1. W jaki sposób perspektywa etyczna mogłaby pomóc w ocenie działania firm w biznesie? Jakie elementy działania firm powinny być oceniane z perspektywy etycznej?
2. Jak można ocenić działania firmy Enron z perspektywy etyki deontologicznej, utylitarystycznej oraz etyki cnót?
3. Jakie wartości etyczne zostały naruszone w tym przypadku?
4. Jak należy wdrażać CSR, aby uniknąć sytuacji opisanych w tym studium przypadku?
5. Czy biznes w ogóle może być etyczny? Jeżeli tak, to czy są gałęzie biznesu, które nigdy nie powinny być oceniane wg kryteriów etycznych?

POPULARYZACJA FILOZOFII I JEJ ZNACZENIA DLA SPOŁECZEŃSTWA.
PROGRAM MINISTERSTWA EDUKACJI I NAUKI -
SPOŁECZNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ NAUKI.

